

برداشت رویه قضایی از مفهوم دارنده در قانون بیمه اجباری شخص

محمود عابد پور

عضو هیأت علمی گروه بیمه دانشگاه آزاد اسلامی - واحد هفتان

◆ چکیده:

در این مقاله یکی از آراء محاکم قضایی که کلمه دارنده موضوع ماده ۱ قانون مسئولیت دارنده گان وسایل نقلیه موتوری حمل بر راننده و مالک نموده و آنها را محکوم به خسارت به زیان دیده به صورت تضامنی کرده است مورد بررسی و نقد قرار گرفته است.

کلمات کلیدی: مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری ، راننده ، مالک ،

دادگاه

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

اتوموبیل یکی از وسایل رفاه و راحتی بشر و تسهیل‌گر رفت و آمدها و تسریع بخش حمل و نقل جهانی است ولی همراه با این سودمندیهای غیرقابل انکار این وسیله نقلیه موتوری، همزادها و عواقب زیان باری را نیز در بر دارد. حوادث رانندگی و خسارت‌های ناشی از آنها، از جمله همزادها و پیامدهای ناگوار و ناخواسته این پدیده صنعتی است. بررسی آماری دعاوی موجود در دادگاه‌ها حکایت از این دارد که حوادث رانندگی یکی از بالاترین ارقام دعاوی را به خود اختصاص داده و به عنوان یکی از مهمترین بخش‌های مسئولیت مدنی در آمده است. (جانلی محمود صالحی، تهران، ۱۳۷۲، ص ۱۸ و ۱۹)

مسئولیت ناشی از حوادث رانندگی حقوقدانان را ناچار به یافتن راه‌حل‌های مناسبی نمود و در نهایت دو تحول نظری قابل توجه را در مبانی حقوقی برخورد با موضوع بوجود آورد از یک سو نظریه‌های مسئولیت بدون تقصیر رشد و نمو کرد. تحولات ناشی از زندگی صنعتی ناکارآمدی قواعد سنتی، تقصیر را در مواجهه با حوادث رانندگی مبرهن نمود، زیرا تصادفات غالباً ناشی از تجاوز از رفتار انسانی متعارف که قابل سرزنش باشد نبود و غالباً ناشی از اشتباهی است که از هر انسان معقول و متعارفی سر می‌زند و از سوی دیگر با اجباری نمودن بیمه‌های مسئولیت حوادث رانندگی قدم‌هایی را برای جبران خسارات زیان دیده برداشته است. و بدین ترتیب ضمن حمایت از زیان دیدگان موضوع اعسار و محظورات اخلاقی در مطالبه خسارت از عامل زیان مرتفع گردید.

تحولاتی که در نظام‌های حقوقی جهان در خصوص حوادث رانندگی به عمل آمد موجب تدوین قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث در سال ۱۳۴۷ در ایران گردید. تا قبل از تدوین این قانون مسئولیت مدنی ناشی از حوادث رانندگی مطابق قانون مدنی و قانون مسئولیت مدنی که مبتنی بر نظریه تقصیر بود بررسی و رسیدگی می‌شد ولی با تدوین قانون بیمه اجباری شخص ثالث مبنای مسئولیت مدنی در خصوص حوادث رانندگی متحول شد و نظریه مسئولیت نوعی تئوری (خطر) پا به عرصه وجود گذاشت (ناصر کاتوزیان، تهران، ۱۳۸۰، ص ۱۹ - جانلی محمود صالحی، ۱۳۷۲، ص ۷۷). این قانون مسئولیت ویژه‌ای را بر روش دارنده وسایل نقلیه موتوری تحمیل نمود که در قوانین قبلی سابقه نداشت چنانکه در ماده یک این قانون آمده که:

«کلیه دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی و انواع یدک و تریلر متصل به وسایل مزبور و قطارهای راه آهن اعم از اینکه اشخاص حقیقی یا حقوقی باشند مسئول جبران خسارات بدنی و مالی هستند که در اثر حوادث وسایل نقلیه مزبور یا محمولات آنها به

اشخاص ثالث وارد شود و مکلف است مسئولیت خود را از این جهت نزد شرکت سهامی بیمه ایران یا یکی از مؤسسات بیمه داخلی ... بیمه نماید. ۴

حکم این ماده وسیع و کلی است و استثنایی است بر قاعده کلی که در ماده یک قانون مسئولیت مدنی اعلام شده است. به موجب این ماده کلیه دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی مسئول عواقب زیانبار حوادث وسایل نقلیه مذکور می‌باشند. مسئولیتی که در این ماده مقرر شده ارتباطی به تقصیر دارندگان ندارد هدف قانون‌گذار از وضع این ماده تضمین جبران خسارات ناشی از حوادث رانندگی و تسهیل دعاوی بوده است به همین جهت مسئولیت دارنده وسایل نقلیه موتوری را مبتنی بر نظریه خطر دانسته‌اند (جاملی محمود صالحی، ۱۳۷۲، ص ۷۲) و حتی فرض اثبات بی‌تقصیری وی را هم وفق قانون مصوبه ۱۳۴۷ نپذیرفته‌اند. زیرا دارند فقط با اثبات سبب خارجی و احتراز ناپذیر تصادم (قوه قهریه) می‌تواند خود را از مسئولیت مبرا نماید (ناصر کاتوزیان، ۱۳۸۰، ص ۲۶). هر چند که به نظر می‌رسد این نظریه با توجه توجه به ماده ۳۳۳ قانون مجازات اسلامی قابل تأمل باشد و برخی از حقوقدانان را وادار به بیان تعارض قانون بیمه اجباری شخص ثالث و قانون مجازات اسلامی که موجب ابهامات در خصوص مسئولیت مدنی شده نماید تدوین قوانینی که به وسیله آن حمایت زیان‌دیده از طریق راه‌حل‌های ساده و در عین حال نزدیک به عدالت، جبران شود ضروری به نظر می‌رسد و به همین دلیل در شرایط جدید اجتماعی و اقتصادی اعتقاد بر این است که مبنای مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری مبتنی بر مسئولیت نوعی است. (محمد هوشنگی، ۱۳۷۶، ص ۲۶ و غلامحسین جاری، ۱۳۷۹، ص ۲۱).

قانون بیمه اجباری در ماده مورد اشاره کلیه دارندگان وسایل نقلیه موتوری را مسئول جبران خسارت جانی و مالی دانسته است ولی در این باره که مسئولیت نوعی ناشی از حوادث رانندگی بر عهده چه کسی است اتفاق نظر وجود دارد بعضی از حقوق‌دانان کلمه دارنده را مالک اتومبیل می‌دانند (ناصر کاتوزیان، ۱۳۸۰، ص ۳۱) و بعضی دیگر آن را حامل بر راننده می‌کنند (ناصر کاتوزیان، همان منبع، ۱۳۸۰، ص ۳۰) و بعضی دیگر آن را تفسیر نموده‌اند و در این خصوص بیان می‌دارند که دارنده یا دارندگان وسایل نقلیه شامل مالک اتومبیل یا هر شخصی است که با اذن یا اجازه او به هر عنوان رانندگی و استفاده از وسیله نقلیه را بر عهده دارد (جاملی محمود صالحی، ۱۳۷۲، ص ۷۲ به بعد) و بعضی دیگر آن را تفسیر نموده‌اند (محمد هوشنگی، ۱۳۷۶، دکتر غلامحسین جاری، ۱۳۷۹). رویه قضایی در مورد کلمه دارنده یا دارندگان اتفاق آراء ندارد و در این خصوص آراء مختلفی صادر شده است.

در اکثر آرای صادره از محاکم چنانچه راننده و مالک متعدد باشند دادگاه راننده را

مطابق قوانین کیفری (بالاخص مواد ۷۱۴ به بعد قانون مجازات اسلامی) محکوم به پرداخت دیه و در صورت لزوم مجازات می‌نماید و چنانچه وسیله نقلیه دارای بیمه‌نامه ثالث باشد خسارت مالی و جانی تا سقف بیمه‌نامه از محل بیمه‌نامه جبران می‌گردد. ولی اگر وسیله نقلیه موتوری فاقد بیمه‌نامه باشد راننده و مالک فرد واحدی نباشند دادگاه صرفاً خسارات جانی و مالی را از راننده مطالبه می‌کند و هیچ مسئولیتی را برای مالک در نظر نمی‌گیرد که اکثر آراء صادره از محاکم در خصوص حوادث رانندگی از همین مقوله می‌باشد و کلمه دارنده را حمل بر شخص راننده می‌کنند (مراجعه شود به دکتر جاتملی محمود صالحی، مقاله مفهوم ثالث و نقش بیمه در تحول حقوق ایران، فصلنامه صنعت بیمه، شماره ۶۰، زمستان ۱۳۷۹) و به همین شیوه استدلال می‌نمایند.

موجبات ضمان یا مسئولیت وفق ماده ۳۱۶ قانون مجازات اسلامی چیزی جدای از اشتراک در جنایت یا تسبیب در جنایت نیست و مواد ۷۱۴ به بعد قانون مجازات اسلامی هم شخص راننده را ضامن دیه و حبس دانسته است و منظور از متصدی وسیله موتوری هم شخص راننده می‌باشد (کلیه آراء صادره در خصوص حوادث نقلیه موتوری بدون توجه به ماده ۱ قانون بیمه اجباری راننده را محکوم می‌نمایند).

مع الوصف شعبه سوم دادگاه عمومی شهرضا در دادنامه شماره ۱۸۹ و ۱۸۸ - ۷۸/۲/۲۶ با درک صحیحی از ماده ۱ قانون بیمه اجباری شخص ثالث، مالک را محکوم به پرداخت ضرر و زیان وارده نموده است شرح ماوقع از این قرار بوده که:

کامیون باری به شماره با پیکان سواری به شماره
تصادف می‌کنند طبق نظر کاردان فنی راننده کامیون عامل وقوع زیان بوده که در اثر قصور راننده کامیون سرنشینان پیکان مصدوم و خودروی پیکان هم خسارت می‌بیند، دادگاه در صدور دادنامه راننده کامیون را به پرداخت دیه مصدومین محکوم می‌نماید و با توجه به دادخواست تقدیمی از ناحیه خواهان (راننده پیکان) راننده کامیون و مالک را متضامناً به پرداخت خسارات وارده به پیکان محکوم می‌نماید، در اثر تجدید نظر خواهی مالک کامیون دادنامه معترض عنه توسط شعبه دهم تجدید نظر استان اصفهان به موجب دادنامه شماره ۷۹ - ۱۳۱۱، ابرام و تأیید می‌گردد. و نهایتاً قاضی اجرای احکام در اجرای ماده ۳۲۶ آ.د.م. قبل با اعلام اشتباه مبنی بر محکومیت تضامنی راننده و مالک کامیون پرونده را به دیوانعالی ارسال که پرونده به شعبه پنجم دیوانعالی کشور ارجاع و شعبه پنجم رأی دادگاه بدوی و تجدید نظر را فاقد اشکال دانسته و آن را با همان دلایل و مستندات قبلی ابرام می‌نماید.

متن دادنامه دیوان بدین شرح است:

در موضوع اتهام آقای دایر به بی احتیاطی در امر رانندگی کامیون باری شماره ۳۹۳۲۱ تهران ج که منجر به ایراد صدمه غیر عمدی به راننده و سرنشین پیکان سواری شماره ۲۴۵۵۶ بوشهر ۱۱ به اسامی آقایان و گردیده رسیدگی به شعبه سوم دادگاه عمومی شهرضا منجر به صدور حکم به پرداخت چند فقره دیه و پرداخت یکصد و پنجاه هزار ریال جزای نقدی به نفع صندوق دولت محکوم شده است در موضوع دادخواست حقوقی تقدیمی آقای و کیل دادگستری به وکالت از علیه آقایان و به خواسته مطالبه خسارت وارده به اتومبیل پیکان مقوم به بیست میلیون ریال که تقاضای صدور حکم بر محکومیت تضامنی خواندگان (مالک و راننده) به پرداخت خسارت شده است دادگاه دعوی خواهان را ثابت تشخیص و به استناد ماده یک قانون بیمه اجباری مسئولیت دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب ۴۷/۱۰/۲۳ و مواد ۲ و ۳ و ۴ آئین نامه قانون فوق و ماده ۱۲ قانون مسئولیت مدنی حکم بر محکومیت تضامنی خواندگان را به پرداخت بیست میلیون ریال بابت اصل خواسته و مبلغ ۳۵۱۳۰۰ ریال بابت خسارات دادرسی در حق خواهان صادر نموده است آقای از حکم صادره تجدیدنظر خواهی نموده پرونده را به دادگاه های مرجوع الیه حکم بدوی طی دادنامه شماره ۷۹ - ۷۹/۱۲/۱۰ تأیید نموده است آقای قاضی اجرای احکام دادگستری شهرضا طی شرحی اعلام کرده است صدور حکم بر محکومیت تضامنی مالک کامیون و راننده صحیح و قانونی نیست پرونده را با اعلام اشتباه در صدور حکم به شعبه دهم دادگاه تجدید نظر استان اصفهان ارسال کرده شعبه مزبور اعلام کرده که رأی صادره به شماره ۱۳۱۱ - ۷۹/۱۲/۱۰ بر اساس اصول حقوقی صادر شده اعضای شعبه معتقد به صحت مفاد آن می باشد در نتیجه پرونده را به دیوان عالی کشور ارسال و به این شعبه ارجاع شده است .

هیأت شعبه در تاریخ بالا تشکیل گردید پس از قرائت اوراق پرونده و گزارش عضو ممیز مشاوره نموده چنین رأی می دهد :

۱ رأی بدوی به استناد قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه در مقابل شخص ثالث مصوب سال ۱۳۴۷ و قانون مسئولیت مدنی و مواد ۲ و ۳ و ۴ آئین نامه اجرائی قانون فوق الذکر و مواد ۱ و ۲ قانون مسئولیت مدنی صادر گردیده است و در شعبه دهم دادگاه تجدید نظر استان اصفهان تأیید گردیده فاقد اشکال بوده و درخواست اعمال مقررات ماده ۳۲۶ قانون آئین دادرسی مدنی رد می شود .»

دادنامه‌های صادره از این جهت که منجر به محکومیت مالک کامیون شده موافق با ماده ۱ قانون بیمه اجباری شخص ثالث است و با عقیده ما در خصوص اینکه منظور از دارنده، مالک کامیون می‌باشد تطابق دارد ولی از این جهت که راننده کامیون هم به طور تضامنی محکوم به پرداخت خسارت گردیده با هیچکدام از مواد قانونی استنادی مطابقت ندارد زیرا:

۱- مواد ۱۲ و ۱۳ قانون مسئولیت مدنی در مورد مسئولیت مدنی کارفرمایان است و چون طبق ماده ۱ قانون کار، رانندگان را نمی‌توان کارگر تلقی کرد و ملاک‌های تمیز کارگر از کارفرما در مورد رانندگان مصداق ندارد (عزت... عراقی، ۱۳۸۱، ص ۱۱۵) لذا استناد به مواد ۱۲ و ۱۳ قانون مسئولیت مدنی و محکومیت تضامنی راننده و مالک قانونی به نظر نمی‌رسد، مضافاً بر اینکه اگر راننده را کارگر هم تلقی نمائیم باز به استناد مواد ۱۲ و ۱۳ نمی‌توان مالک را محکوم نمود زیرا مطابق ماده ۱۲ قانون مسئولیت مدنی کارفرما حق اثبات بی‌تقصیری و رفع مسئولیت از خود را دارد و از این طریق می‌تواند از جبران خسارت‌هایی که حین کار و انجام وظیفه از ناحیه کارگران به اشخاص ثالث وارد می‌شود شانه خالی نماید (جانعلی محمود صالحی، ۱۳۷۲، ص ۹۵) به عبارت دیگر قانونگذار برای کارفرما مسئولیت بدون تقصیر ایجاد نکرده است، زیرا اگر چنین بود، اثبات بی‌تقصیری کارفرما نیز نمی‌بایست او را چنین مسئولیتی معاف سازد برای کارفرما فرض تقصیر شده است و به همین علت اگر محرز شود که تمام احتیاط‌های لازم را به عمل آورده از مسئولیت مبرا می‌گردد (ناصر کاتوزیان، ۱۳۷۴، ص ۳۴). و چون طبق نظریه کاردان فنی مقصر حادثه راننده بوده است لذا مالک فاقد مسئولیت است و چنانچه دادگاه راننده را کارگر تلقی کرده باشد صدور حکم محکومیت مالک به مستندات و استدلال دادگاه مغایرت دارد.

۲- محکوم کردن راننده هم به جبران زیان و خسارت وارده اشکال دارد زیرا منظور از دارنده مالک اتومبیل است که اصولاً یک سلطه و اقتداری را بر اتومبیل دارد و تا این سلطه و اقتدار از بین نرفته است صرفاً مالک مسئول است (محمد امامی بزر، ۱۳۸۰، ص ۳۵) بنابراین چون ماده ۱ قانون بیمه اجباری مالک را مسئول دانسته است و مالک باید مسئولیت خود را اجباراً بیمه نماید لذا محکوم نمودن راننده فاقد وجه قانونی است و هیچ متنی که در قانون و آئین‌نامه بیمه اجباری شخص ثالث دلالت بر محکومیت راننده نماید وجود ندارد. مضافاً بر اینکه در طرح مقدماتی قانون بیمه اجباری شخص ثالث هم کلمه مالکین به جای دارندگان تصریح شده بوده است (دکتر جانعلی محمود صالحی، ۱۳۷۲، ص ۱۴۲).

نتیجه: اینکه دادنامه صادره از شعبه سوم که توسط دادگاه تجدیدنظر استان و

دیوانعالی هم ابرام شده است از لحاظ تعبیر حکم دارندگان به مالکان وسایل نقلیه موتوری درست است خواهان بر طبق اسناد تقدیمی به دادگاه خسارت وارده به خود را که توسط بیمه گر جبران نشده است را مطالبه می کند ولی دادگاه بدوی و عالی بدون توجه به اینکه در حوادث وسایل نقلیه موتوری صرفاً دارنده (مالک) ملزم به جبران ضرر و زیان وارده می باشد (مسئولیت ناشی از فعل غیر) با استنباط نادرستی از قانون مسئولیت مدنی و قانون بیمه اجباری شخص ثالث راننده و مالک را به طور تضامنی محکوم به جبران خسارت می نماید و معلوم نیست که چنانچه زیان دیده خسارت خود را از مالک یا راننده وصول نمود آیا پرداخت کننده حق مراجعه به دیگری را دارد یا خیر . و اینکه نهایتاً عامل اصلی زیان چه کسی بوده است؟ (دادنامه شماره ۴۵۳ مورخ ۸۰/۹/۲۷ صادره در شعبه سوم شهرضا که به موجب دادنامه شماره ۱۹۴/۸ مورخ ۸۱/۳/۲۲ شعبه ۸ استان ابرام شده است)

منابع:

- ۱- ایرج باباتی ، حقوق بیمه ، انتشارات سمت ، تهران ، ۱۳۸۲
- ۲- ناصر کاتوزیان ، مسئولیت مدنی ناشی از حوادث رانندگی ، انتشارات دانشگاه تهران ، تهران ، چاپ دوم ، ۱۳۸۰
- ۳- ناصر کاتوزیان ، حقوق مدنی و الزام های خارج از قرارداد ، انتشارات دانشگاه تهران ، تهران ، ۱۳۷۴
- ۴- جانعلی محمود صالحی ، حقوق زیان دیدگان و بیمه شخص ثالث ، انتشارات دانشکده مدیریت تهران ، تهران ، ۱۳۷۲
- ۵- جانعلی محمود صالحی ، مفهوم ثالث و نقش بیمه در تحول حقوق ایران ، فصلنامه صنعت بیمه ، شماره ۶۰ ، زمستان ۱۳۷۹
- ۶- محمد امامی پور ، نگاهی به قانون بیمه شخص ثالث و آرای دادگستری ، فصلنامه صنعت بیمه ، شماره ۶۲ ، تابستان ۱۳۸۰

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل
فرم اشتراک فصلنامه تخصصی فقه و مبانی حقوق

مشخصات مشترک

نام: نام خانوادگی:

نام سازمان (اشخاص حقوقی):

نشانی:

کد پستی: صندوق پستی:

شماره تلفن: نشانی الکترونیکی:

شماره‌های مورد نیاز:

بهای اشتراک هر شماره (با احتساب هزینه پستی) ۲۰/۰۰۰ ریال (۵۶۴۰ بانک ملی مرکزی - شعبه بابل)
 ضمناً به اطلاع علاقه مندان می‌رساند تعدادی از انتشارات مربوط به گذشته و پاره‌ای دیگر از انتشارات دانشکده موجود می‌باشد، در صورت نیاز می‌توانید با حوزه معاونت پژوهشی مکاتبه فرمائید.

فهرست کتابهای موجود انتشارات دانشکده:

ردیف	عنوان کتاب	موضوع	نویسنده	تاریخ چاپ	انتشارات
۱	آموزش قرآن مجید و علم تجوید	قرآنی	ساج حسن‌قلی پور	پائیز ۱۳۷۶	چاپخانه توحید
۲	کتاب فقه و فقهها	فقهی	دکتر محمدجعفر هرندی	آذر ۱۳۷۶	// آذروش
۳	پژوهشنامه علمی - فرهنگی	پژوهشی	دانشگاه آزاد اسلامی بابل	زمستان ۱۳۷۲	// توحید
۴	پژوهشنامه علمی - فرهنگی	پژوهشی	حوزه معاونت پژوهشی	زمستان ۱۳۷۵	// توحید
۵	زندگی نامه محقق کرکی	فقهی	دکتر محمدجعفر هرندی	پائیز ۱۳۷۵	// وضایی
۶	فصلنامه علمی - پژوهشی (داخلی)	پژوهشی	حوزه معاونت پژوهشی	بهار ۱۳۷۷	// مبعث
۷	فصلنامه علمی - پژوهشی	پژوهشی	//	تابستان ۱۳۷۷	// مبعث
۸	سیماي دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل	معرض واحد بابل	اردشیر فهم	بهار ۱۳۷۸	// مبعث
۹	فصلنامه علمی - پژوهشی (داخلی)	پژوهشی	حوزه معاونت پژوهشی	بهار ۱۳۷۸	انتشارات واحد
۱۰	فصلنامه علمی - پژوهشی (داخلی)	پژوهشی	//	بهار ۱۳۷۹	// مبعث
۱۱	فصلنامه واحد بابل (داخلی)	پژوهشی	//	بهار ۱۳۸۰	// مبعث
۱۲	مجموعه مقالات اسلامی شدن دانشگاه	مباحث اسلامی	دانشگاه آزاد بابل	۱۳۷۴	// دانشگاه
۱۳	سلول	پزشکی	مجید علی پور	پائیز ۱۳۸۱	// مبعث
۱۴	فصلنامه واحد بابل	پژوهشی	حوزه معاونت پژوهشی	بهار ۱۳۸۱	// دانشگاه
۱۵	ریاضیات و کاربرد آن در مدیریت ۲	علوم پایه	سید احمد حسن پور	بهار ۱۳۸۲	// مبعث
۱۶	مجموع مقالات اولین همایش بیاربهی دام‌پطیر	پژوهشی	حوزه معاونت پژوهشی	۱۳۸۴	// مبعث
۱۷	مجموع مقالات همایش تکنولوژی اطلاعات	پژوهشی	حوزه پژوهشی	۱۳۸۴	// مبعث
۱۸	مجله تخصصی فقه و مبانی حقوق پیش شماره ۱	//	//	۱۳۸۴	// مبعث
۱۹	اصول روشهای صید آبیان	شیلات	محمود اسداللهی	۱۳۸۴	// مبعث
۲۰	مجله تخصصی فقه و مبانی حقوق پیش شماره ۲	پژوهشی	حوزه پژوهشی	۱۳۸۴	// مبعث
۲۱	مجله تخصصی فقه و مبانی حقوق شماره ۱	پژوهشی	حوزه پژوهشی	۱۳۸۴	// اکمال الملک
۲۲	//	پژوهشی	//	۱۳۸۴	// مبعث

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی